

Voksen

Lokalisering:

Sone V 32

Ø 591107 N 6647537

Ø 591110 N 6647530

Kort historie:

Av møllebruk langs Lysakerelva, var Voksen den siste til å bli nedlagt. Bygget i vertikal panel var det siste av flere bygg som har stått på samme stedet. Byggemåten og kartbevis antyder at bygget ble reist på 1890-åra. I 1955 sto det igjen bare et uthullet

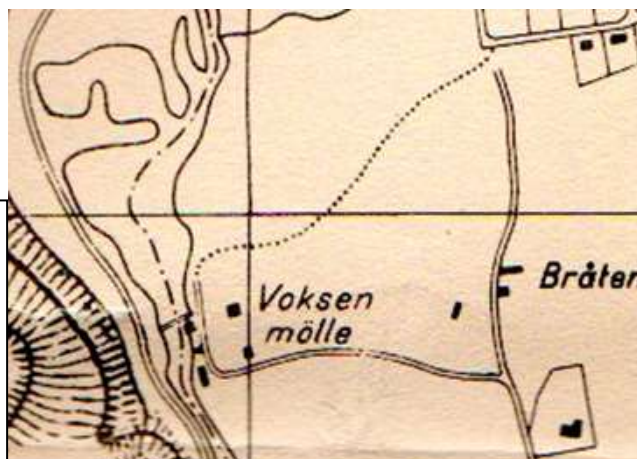
trebygg, som ble revet snart etterpå. Mølla var blitt tatt i bruk igjen i krigsårene 1940-1945 etter å ha stengt i 1937. Før det hadde kvernene vært drevet med strøm fra Grini kraftstasjon frem til dette el-verket ble nedlagt. Enda tidligere dro mølla kraft direkte fra en mølledam magasinert bak en steinkistedemning. Demningen utnyttet geologien ved å være forankret i rundgangen av rød syenitt som omkranser Bærumskaldera. Konstruksjonen til mølla tyder på at den var drevet av et større kvernkall, som hang bak den gjenværende muren, og ikke et vertikalt vannhjul.

Figur VM1: Voksen mølle tidlig på 1950-tallet sett sørfra mellom elvebredden og Fossumveien. Fotograf Ada Smith bodde på Røa.

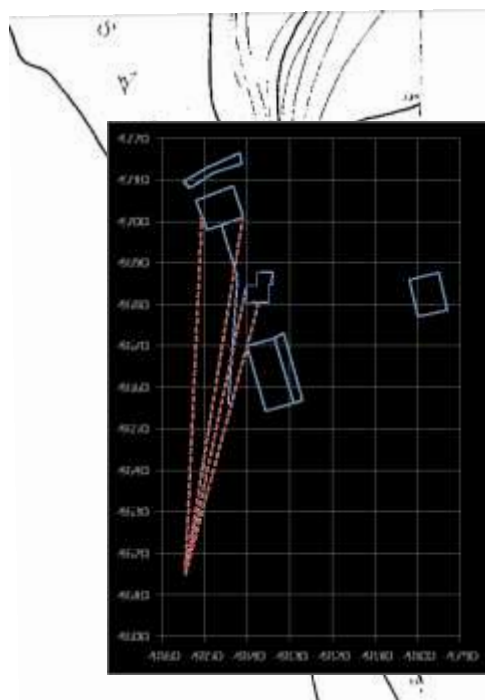
Kartdokumentasjon

Som aktivt industrianlegg da det første økonomiske kartverk over Oslo og Aker kommuner ble utarbeidet (AkerNVG8), har Voksen mølle vært avmerket i Oslos kommunale kartverk i alle år. (Fig V2 og V4) også den med både mølle og sag på *Voxen* Fra dette kartverkets blad i målestokk 1:1000 kan posisjonen av møllas tre bygg og demningen i 1925 leses med bra presisjon. Omregning fra oslokoordinatene til dagens EUREF89 referansesystem (dvs. GPS koordinater) danner grunnlaget for digital rekonstruering av møllebruket som det sto på den tiden.

Figur VM2: Voksen mølle som vist på Aker/Oslo kommunes kartverk, her i 1945-utgaven compilert og trykket av okkupasjonsmakten april 1945. Møllebruket besto av selve møllehuset ved elvebredden, et tørkehus og et kornlager.

Figur VM3: Aker økonomisk kartverk blad NVG8 (1925) med demning, mølle, tørkehus, kornlager, Møllerplassen og låve. Innen 1951-utgaven var tørkehuset fjernet. Rekonstruksjonen er basert på dette samt Wilses bilde fra 1914 som er analysert fotogrammetrisk til å blitt tatt fra ståstedet indikert med de røde linjer

Eldre kart Det tidligste kartet som viser mølle (og sag) på Voksen er kvartmilskartet til Lemmich Juell utgitt i 1802 på grunnlag av feltarbeid i årene 1793-7 (Fig VM4). I 1808 tegnet en anonym krigskolekadett et skissekart hvor utsnitt fra Voksen (Fig V5) viser demning, mølle, sag, Mølleplassen samt naboplassen Braaten. Kartserien (1:25000) Oslo og omegn viser utvikling med demning og ei mølle i 1879 og 1882, to bruk i 1886, intet bruk og ingen demning i 1895, to bruk med 150 meter i mellom i 1907, og 1921, ei mølle i 1931. Det at mølla ble bygget opp på nytt i perioden rundt 1900 stemmer med byggestilen med vertikal panel. Tidligere ble møller og gårdsqvern gjerne laftete hus.

Figur VM4: Voksen mølle og sag i et utsnitt av kvartmilskartet utgitt i 1802 på grunnlag av feltarbeid foretatt av Hans Lemmich Juell i årene 1793-1797.

Figur VM5: Voksen mølle og sag som skissert i Croquet over Elven fra Bogstad til Lūsager tegnet av en Krigskolekadett, antakelig i 1808. Fra kart nr. 3555 i Nasjonalbibliotekets kartsamling. Retning nord mot venstre.

Figur VM6: A.B. Wilses fotografi av Voksen mølle i 1914.

Bemerk at tørkehuset står i en annen vinkel vis-a-vis Mølla og kornlageret enn kartet fra 1925 viser

Bilder: I både 1909 og 1914 har A.B. Wilse fotografert mølla (Fig V4) fra et ståsted på bærumsiden nedstrøms mølla som avmerket i Figur 3. Familien Woxen har selv dokumentert mølla gjennom fotografier og minneartikler i Akersposten.

Adkomstveier: Begge veier som førte til Voksen mølle er gjenkjennelig i dagens terreng eller eiendomsmønster. Den ene er, forbi Mølleplassen mellom barnehagen og det gamle huset er fremdeles i bruk. Den andre følger dagens turvei nordover før den svinger østover mellom Gravidalsveien 120 og Gravidalsveien 14.

Tilstand og behov

I dag står en karakteristisk grunnmur ned ved elvebredden, og skråningen like ved er plastret med rullesteiner, noe som fungerer som støttemur. Tørkehuset sto på toppen av denne. Utfra de eldste kart har saga stått på elvebredden nedenfor. Vegetasjonsvekst bak skråningen truer stabiliteten den tre meter høye støttemuren.

Figur VM7: Panoramabilde av restene etter mølleanlegget på Voksen. Fra venstre: Fundamentet til møllehuset, elveskrenten forsterket med store steiner nedenfor stedet hvor tørkehuset engang sto. Øverst gjennom trær og kratt skimtes Mølleplassen. Syenitt ringgangen til Bærums kaldera som dannet demningsforankringen er helt til venstre med gul markør.

De store steinene som utgjorde sideveggene til møllas grunnmur er veltet innover og danner en hindring for elvepadlere og andre som ønsker adgang til elvebredden. Det er likevel en mye brukt måte å komme ut på vannet. Skulle området utvikles kunne steinblokkene stables til benkerad langs dalsiden. Skilt har lite hensikt så lenge det er lite å se uten å krabbe over steinblokkene.

Det står et infoskilt på bærumsiden med begrenset informasjon illustrert med ett av Wilses flere bilder av mølla tatt fra et ståsted på Bærums bredde 80 meter lenger nedstrøms.

Figur VM8 Mølleplassen er bevart med sin hage.

Steinmuren med sin gjenkjennelig hull for vannet som rant fra kvernkallen er gjengitt på norgeskart.no og dermed registrert i matrikkelen. Eventuelle andre rester som kunne kreve registrering ligger under mange veltete steinblokker.

Rekonstruksjon

På grunnlag av Akerkartet og Wilses bilder er mølla rekonstruert digitalt som ca. anno 1910

Referanser

AkerNVG8, Aker kommune, 1:1000 Blad NV G8, 1925 (i Oslo byarkiv)

KS, Ukjent kadett, *Elven fra Bogstadvand til Lūsaker*, Croqui, Krigskolen, 1808 Nasjonal bibliotek, Kart nr 3555.

YH1. Yngve Hauge, *Bogstad 1649-1772*, Aschehoug, 1955

Figur VM9 og VM10 Oven til høyre:
Rekonstruksjon av Voksen mølle med
Mølleplassen. Under: Rekonstruksjon
av Voksen mølle sett fra utsikt i
Bærum

